

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ד נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת גחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

האזינו (תשל"ח-ב"ס) פרק ל"ב ל"ו-מ"ג

א. שאלה כללית לכונת השירה כולה.

ב. יוסף אבן קספי משנה כספי

אשר יזסוף אחר אשר בארבו המלנה, אחר הענין ואמר כי זה הענין היה כמה פעמים לישראל, בימי השופטים ובימי המלכים, אבל היותר מופלג שבכלם היה בימי נבוכדנצר, שפאז היה חכמית מפלתנו, ולא היה זה בצדקה נבוכדנצר ולא מכח אלוהיו, רק כי השם אלוקינו הסגורנו בידו, כמו שאמר ירמיהו (נ"א כ') "מפץ אחז לי... ונפצתי נד...". וכאשר תראה ותזקוק מלה במלה ספורי ירמיהו ופרט בצפילת נבוכדנצר, וכן בישיעה שגלה סוד אחז* והוא, כי נבוכדנצר ואם החריב חציה וחגלה ישראל במצות ה', חנה הוא עשה נחך ממה שרצה ה', ולכן נענש אחר כך ונשחת גם הוא בקום הצלחת החיה השניה (= פרס), וזה היה "לעת תמוט רגלם" (ל"ה), סמו שצבא עליו ירמיהו וישיבתו, והשם אז נקם דם עבדיו וזקמת היכלו והשיב נקם לצריו - הוא החיה הראשונה (בבל) על ידי החיה השניה (פרס) ושבו ישראל לאדו בבית טמי. והנן כל זה כי הם טודות בפלאים.

* לדעת המחזיר את פרוש אבן קספי הוא רומז כאן לישיעה י' פסוקים ר' ז'.

1. חשנה דבריו להפישת הרמב"ן את השירה כולה, (רמב"ן לפ' ט' ד"ה כי אשא אל שמים ידי מחל סן "והנה השירה הזאת אשר היא לנו לעד אמת ונאמן חגיד נצאך על הסודארת אוהנו...". עו סוף דבריו לפרשת זו. חזקוני הוצאו בשלמות בגליון האזינו תשי"ח-י"ט).

מה החפזל בין הפישת אבן קספי להפישת הרמב"ן?

ג. ל"ו. כי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתנחם

הש"י ל"ה ד"ה וחש...

עד כאן העיר עליהם כמה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבוא עליהם הפורענות ידעו שאבי הודעתים מראש. מכאן ואילך העיר עליהם דברי תנחומין, שיבואו עליהם כללות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה (פרק ל') 'והיה כי יבואו עליך... הברכה והקללה...'. ושב ה' אלוקיך את שבותך.

ד"ה כי ידיו ה' עמו:

כשישפוט אותם ביסורים הללו האמורים עליהם כמו (איוב ל"ו) "כי בט ידיו עמים" - ייסר עמים; "כי" זה אינו משמש בלשון דוא לתת טעם לדבריים של מעלה, אלא לשון תחילת דבור, כמו (ויקרא כ"ה) "מי תבואו אל הארץ". כשיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקב"ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם.

1) רש"י טעה את המפנה שבשירתנו סן הפסוקים עד פ' ל"ו אל הפסוקים שמל"ו ואילך למפנה המחואר בראשית פרק ל'. הסבר במח הדטיון.

ובמה החפזל הגדול?

א 2) מה ראה רש"י להביא ראיתו לפירוש מלת "ידיו" מאיוב, ולמה לא הביאו סן התקרה סגור סבר' ט"ו י"ד, או סבר' ל' ו'?

אא 3) בראשית מ"ט ט"ז אומר רש"י ו"ה ידיו ידיו עמו: ינקום נקמת עמו מפלשתים כמו (דב' ל"ב ל"ו) כל ידיו ה' עמו.

לכאורה דברי רש"י שם סותרים דבריו כאן.

הסבר מה תסתירה ושה יעובח?

א 4) מה ראה רש"י להפך סוד המלים של סוף פסוקנו "ועל עבדיו יתנחם" ולכתוב "ויתנחם הקב"ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם"? מה תיקן בזה?

5) תרא"ם מקשה על רש"י: אבל סח שחוסין מלת "הקב"ה" על מלת "יתנחם", לא ידעתי למה, כי היה די במלת "ה" תכתובה אצל "כי ידיו".

אא פנה לקושייתו בעזרת השובתך לשאלה הקודמת!

ג. ל"ן כ"י יראה כי אזלת יד ואפ"כ עזר עזרוב.
 ד"ה כ"י יראה כי אזלת יד: יד האויב הולכת ומזדקת עליהם ואפס בהם עזר עזרוב.
 "עזרוב" - נושע על-ידי עוצר ומושל שיתעורר ויבטח; "עזרוב" - עזר על ידי
 עזר. ועוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפורזים בצאתם על האויב,
 בלשון לע"ז מיניבטנדורר. (maintenir) "עזרוב" הוא הנושע במעצור המושל
 "עזרוב" - מחזק כמו (בחמ"ה ג') "ויעזבו את ירושלם עד החומה", (ירמ' מ"ט
 כ"ה) "איך לא עזובה עיר תהלה". אינפורצדורר (לפי ברלינה) (esfordur).

והשנים הללו א' ל"ד י': והכרתי לירבעם משתיין בקיף ועצור ועזרוב בישראל.
 רט"ז ד"ה עזרוב ועזרוב: עזרוב - שיש לו מחזיק ויד, פסן (שמואל א' ס' י"ז) "זה יעצור
 בעמ"י ועזרוב - שאין לו מחזיק ביד.

ראב"ע ד"ה אזלת יד: אזלת יד ישראל, והטעם: הכח. והת"י תחת ה"א, כי גם שתייהן
 ט"מני הנקיבה. כמו (יחזקאל ט"ו י"ז) "ושבת לבש"א".
 ד"ה ואפס עזרוב ועזרוב: כאשר יהיו הנשבים רבים ילקחו מהם ויעזבו מהם ועתה
 כמעט יאבדו הכל.

ר. הירש: (תרגום מפרושו בגרמנית)
 "עזרוב" הוא מה שמשדל האדם לשמר ולחזקו, "עזרוב" - מה שאין לו ערך
 לבעליה ואין הוא משדל עוד בשמירתו.
 והוא בטוי לחוסר אובים עוחלט, א"כ כל מה שירצה אדם להחזיק בו יאבד ממנו
 כשם שאבד לו כל מה שעזבו לנפשו.

והתרגום: *was man bewahrt und verliert*

1) מה בין רש"י לראב"ע בפירושו "אזלת יד" - למי אפשר להביא טיוב מצד
 ההקשר?

2) מה בין רש"י למפרשים האחרים בפרוש המלה "עזרוב"?

אא 3) מה ראה רש"י שלא לפרש מלה זו במלכים כאשר פרשה במקומנו?

ד. א"ג הרבינו גויים עמו כי דו עבדיו יקום ונקט ישיב לצריו.

ה"י ד"ה הרבינו גויים עמו
 לאותו הזמן ישמחו העובדי כוכבים את ישראל. ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו
 בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו.

זכור שור ד"ה הרבינו גויים עמו
 הרבינו וגילו גויים שאתם עמו. ישראל בגלותם נקראים "גויים" כי אינם עוד
 גוי אחד להיותם מפורזים בארצות שונות. והנה אע"פ שאתם עתה גויים, דעו
 כי אתם עמו והוא אלוהיכם. וגוי בקרא על שם "גיא" פלומר: להיותו יושב
 על ארץ אחת. אבל אין רבנה לשון שבח, אלא לשון גילה ושמחה, גם (תהלים
 פ"א ב') "הרבינו לאלוקים עזרוב" ענינו - שמחו לפניו וכן (איוב כ' ה')
 "כי רבנת רשעים מקרוב ושמחת חנף עדירגע". וכן (איוב כ"ט י"ג) "ולב
 אלמנה ארנין". וא"כ לפרש מלשון הפסוק האחרון הזה ולעשותו יוצא (=ולפרש
 את הפעל "הרבינו" כפעל יוצא) כפירושו רב"ו ב"רוח חן" פרק י"ב, וכפירושו
 בעל רכסיס לבקעה: אתם, גויים, הרבינו את עמו אשר בניכם בגלות. כי מה
 טעם לומר שרבינו אותנו? וא"כ יחוסו וירחמו עלינו הלא דינו. גם לא יתכן
 לפרש "גויים ועמו" - כי הגויים איך ישמחו כשישב נקט לצריו?

- 1) מהו הקשי התחבירי בפסוקנו, ומהו הקשי הרעיוני?
- 2) במה שונה בכור שור מרש"י ובמה שונים שניהם משד"ל?
- 3) מהי חולשתו הגדולה של פרוש שד"ל?
 וע' תהלים קי"ז.

גלגון לעיון בפרשת השבוע ועלון הדרכה חשכ"ס!
 הרוצים לחדש את מנויים לגליון לעיון בפרשת
 השבוע ועלון ההדרכה לשנת חשכ"ט מתבקשים
 לשלוח הזמנתם מיד למחלקה לתרבות תולנית,
 בלשון החינוך והתרבות, ת"ד 292, ירושלים.
 דמי מנוי לשנה לגליון 4 ל"י, לעלון 2 ל"י.
 למזמינים יותר מ-10 גליונות - הנחה.